

Cal no oblidar el nostre passat

L'exposició 'Auschwitz. No hace mucho. No muy lejos' es pot veure a

Madrid, al Centro de Exposiciones Arte Canal, fins el proper mes de juny

Wences Rambla
* Vicerrector de l'UJI

El desembre de l'any passat es va inaugurar al Centro de Exposiciones Arte Canal de Madrid l'exposició de temàtica històrica *Auschwitz. No hace mucho. No muy lejos*.

Fins a mitjans del proper juny estarà oberta i crec és una bona ocasió perquè els que no hagin visitat camps de concentració i d'extermini en l'àrea geogràfica dominada pel III Reich (com ha fet un servidor en què des de 1971 ha recorregut bastants d'ells) i sentin un mínim interès pel que va passar a Europa —a punt d'entrar a la II Guerra Mundial— durant aquells infausts anys de feixismes, totalitarismes i ideologies racistes a qual més menyspreable, acudeixin a tan allisonadora mostra que reuneix un valuós conjunt d'objectes originals inèdits i documentació. Entre la qual destaca, per la seua rellevància per a conèixer millor el que va succeir en aquesta fàbrica de la mort, un quadern de dibuixos a carbonet, llapis, tinta, i fins i tot acolorits; el denominat «Quadern d'esbossos d'Auschwitz», on es representen impactants escenes de la vida dels presoners, i amb elevat nivell d'artístic, per cert, molts d'aquests dibuixos. Obra que va trobar en 1947 un presoner, Joseph Odi, en els fonaments d'un barracó pròxim a les cambres de gas i els crematoris.

Certament, no es tracta d'acovardir ni d'espantar ningú amb visions del passat, no. Sinó de fer veure que «no fa molt» —setenta i vuit anys enrere— i «no molt lluny» (avui vas a Polònia en tot just tres hores i mitja d'avió) es va escenificar una de les majors atrocitats a escala industrial contra milions de persones que només tenien el pecat de no combregar amb la doctrina nacional-socialista, ser jueu, homosexual, gitano, de races inferiors o *Untermenschen* com l'eslava, en terminologia encunyada pel distorsionador i científic biològic antropòleg nazi. Així doncs, tenir presents aquests esdeveniments del terror, que no tenen parangó en la història per a què i per què? Molt senzill: per no oblidar. No oblidar sinó recordar: portar a la memòria per no caure en la mateixa pedra.

Portem algun temps a casa nostra, sense anar més lluny, amb discussions al voltant de la memòria històrica referida substancialment als luctuosos esdeveni-

Mathausen. L'autor de l'article en 2009, assenyalant els passos de clau que suministraven el gas.

ments ocorreguts a Espanya al voltant, abans, en, després de la Guerra Civil: eliminar el que no pensa com un, les nefastes treus, els afusellaments a les tàpies de cementiris, en cunetes, en tants llocs al llarg i ample de la pell de brau. Fills petits que quan van anar a conèixer als seus pares aquests havien desaparegut, dones que de la nit al dia es van quedar sense els seus marits que van acabar amb un tret al clatell —a semblança del que van fer, per exemple, els temuts *Ensatzgruppen* nazis en Ucraïna— i llançats en una barranca qualsevol. Nets que mai coneixerien l'afecte dels seus avis... En fi, un rosari de fets execrables que, almenys en certa mesura i en el que es pugui, s'intenta recordar i retre reconeixement a l'actualitat. Hi ha gent i polítics —tots sabem de quin signe són— que, etziben, cal ser pragmàtics i «moderns», que això de rebucar i desenterrar cadàvers és cosa que ja no interessa. Serà per a ells, però no per als familiars i cercles pròxims de les víctimes que porten angoixats tota la vida sense saber què els va passar, així com on estan les seues restes als que tenen dret a honorar. Al voltant de 2.500 fosses que es calculen hi ha a Espanya, més de la meitat queden per obrir. En conclusió: el mirar cap endavant, el pensar en el futur, en absolut està renyit amb

rememorar el passat, sinó tot el contrari. I enllaçat amb això hi ha un altre tema que segueix sent controvertit però crec que és per no fixar metodològicament bé uns criteris d'actuació sense partidisme de cap tipus i per a aquesta consideració em retrotrac als camps nazis.

VESTIGIS

A Alemanya es preserven amb molt de compte els vestigis de la «vergonya». Quan els guardians

«La història no és una cosa que s'hagi de tractar de forma demagògica»

d'Auschwitz-Birkenau van saber ja de la proximitat de les tropes soviètiques, que estaven assolint aquestes instal·lacions genocides, es van donar pressa per destruir els forns crematoris, les instal·lacions del gas, dipòsits de cadàvers, etc. I efectivament així ho van fer, tal com va poder constatar Anatoly Shapiro, el primer oficial de l'exèrcit soviètic que va entrar en aquesta tremenda fàbrica de la mort que va ser Auschwitz. Però tants eren els camps i complexos d'extermini, que no van tenir temps de fer-los desaparèixer per complet com era la seua intenció. I d'aquesta manera, afortunadament, han quedat perquè la posteritat vegi les seues petjades: les cambres de gas, els crematoris, els emblemes i símbols rúnics...

I així, el visitant de l'exposició sent l'horror i pren consciència del que va ocasionar una ideologia totalitària i criminal al centre mateix de la culta Europa: la de Beethoven, Dürer, Goethe, Bach, Einstein... I el mateix passa, passant al bloc comunista, quan, després del furor destructiu d'imatges i memorials soviètics després del sorgiment de la *glasnot* a Rússia, es va posar fre. Els monuments, les restes edificatius que evidencien visiblement amb els seus vestigis el testimoni d'una cosmovisió assassina, en

l'honor de la qual es van erigir, no han d'eliminar, sinó en tot cas actuar contextualment de manera que serveixin per ensenyar a les gens de l'avui, especialment als més joves, què trofeus en pedra, què despropòsits monumentals eren capaçs d'aixecar aquests feixismes, comunismes, etc, per glorificar el que no es pot glorificar, per a enaltir el que, al contrari, ha de ser objecte de menyspreu, mai d'oblit. I per això s'ha de comptar amb tota classe de documents, tant fotogràfics com materials: aquests vestigis físics del passat que no cal enderrocar, ja que de fer-ho estarem fent el joc als que volen que no pensem en això.

La història no és una cosa que s'hagi de tractar demagògicament, i en això entra no destruir les evidències que manifesta tot règim totalitari, sinó mantenir les proves per poder verificar in situ l'esdeveniment, siguin crims, o glorificacions lloables objectivades en estàtues o monuments. Si un toca amb les seues pròpies mans, per exemple, la cadira quirúrgica on Josef Mengele realitzava els seus cruels experiments amb bessons; si observeu, com així es poden veure, els documents fotogràfics exposats a Dachau relatiu per exemple, a instàncies de la *Lufwaffe*, sobre quant de temps un conill d'Índies humà (un presoner) podia viure en aigües congelades abans de morir; si has estat tocant les claus de pas del Ziklon B a l'avantsala de les cambres de gas de Mathausen; si has estat al costat dels pals de les forques de Sacheshausen, que encara segueixen allà plantats; o davant de càpsules de descompressió per a experiments clínics... l'adones de veritat de l'horripilant d'una història que va consumir i va torturar a tants milions de persones.

Si tots aquests «monuments» o proves de la barbàrie s'haguessin eliminat, què tindriem ara? La memòria és molt flaca i necessita alimentarse amb tot el que pugui despertar-la. No es tracta d'un passatisme escatològic ni morbós, sinó de recordar per conèixer-la a fons, i evitar que el negacionisme i les *fake-news* facin el que vulguin. Lamentablement estem travessant en aquests moments una època de pensament feble, no volem problemes sinó festes, volem pocs mals de cap, oblidar el passat... Però tinguem sempre present que la història és molt tossuda, i si aquelles conductes i fets d'extrema crueltat s'amaguen sota el vel implacable del pas del temps, poden tornar a repetir-se. ■